

Genoveva Pettersson, Attorp

berättar för Sture Hjalmarsson

1989-11-21

Det var i mars månad 1914 som jag första gången kom hit till Attorp. Vi som då kom var mina föräldrar Reinhold och Sally Pettersson, födda 1877 respektive 1885, mina systrar Constance född 1907 och Isabella född 1912, samt jag själv som är född 1909.

Vi hade rest med tåg från Grimsås, där far hade ett hus som vi bott och där min moster hade ett bageri i vilket min mor hjälpt till. Far hade kvar sin gård, Åremma i Ölsremma socken, och den hade han svårt för att sälja i det längsta för det var en ganska stor skogsgård och en mycket vacker gård. Markerna där var mycket slätare och finare än här på Attorp. Han hade kvar Åremma under några år, men fick senare lov att sälja den då han köpt Attorp och lagt sig ut för så mycket.

Vi åkte, som sagt, tåg från Grimsås station och när vi kom fram till Vegby så var det mörkt på kvällen. Johan Ferdinand Johansson från Tostarp var och mötte oss med den stora övertäckta droskan. Det snöade och gloppade och jag minns att Isabella vägrade för att gå in i den mörka droskan och hon skrek hela vägen till Attorp. Det var ju mörkt överallt och långt innan det blev något elektriskt ljus.

På Attorp blev vi mottagna av rättaren Gustav Karlsson och hans fru Emma. Vi hade skickat en del möbler i förväg och rättareparet hade dukat ett kaffebord i ett av rummen, som var i någorlunda skick. På en soffa där satt rättareparets tre pojkar i rad och jag minns hur vi tre flickor stod och tittade på dem, det glömmer jag aldrig.

Sedan gick fru Karlsson och mor omkring med en fotogenlampa och tittade på rummen. I förmaket, som var i någorlunda skick, hade de satt in sängkammarmöblerna. Jag var också med på den rundvandringen och vid ett tillfälle råkade jag bli efter när de stängde dörren. Jag blev väldigt rädd då det blev alldeles mörkt omkring mej, men så upptäckte jag att det kom lite ljus från en springa i en dörr och kunde ta mej ut.

Genoveva Pettersson framför sitt barndomshem som hon bevarat så som det var i hennes barndom.

Far hade köpt Attorp av ett skogsbolag från Värmland. Det bestod, helt eller delvis, av en ingenjör Aug. J. Andersson och en person som hette Emil Nilsson. Den senare dog efter någon tid och det blev ingenjör Andersson som övertog det hela. Skogsbolaget hade i sin tur 1910 köpt Attorp av Helene Olivecreutz's dödsbo. Familjen Olivecreutz hade aldrig rört skogen på Attorp, där fanns väldigt mycket skog och det var av den anledningen som bolaget köpte gården. De styckade också ifrån 15 gårdar och en hel del skog. Det var fyra gårdar i Sämbyn, varav Bagaregården delades i två delar, och de första fyra gårdarna i Götåkra. Så var det Krakatorp och Emil Svantessons gård i Tostarp. Han hade varit rättare på Attorp och fick då friköpa sitt torp. Det är den gården där Sture Persson nu bor. Sedan var det Vilötan och Sandslätt och "Kajsas stuga" där Anna Hellström senare bodde. Så de hade gjort många affärer.

Det var ytterligare två ställen i Tostarp, däribland Stora Tostarp, men dessa behöll ingenjör Andersson själv. Där hade han en del djur som Johan Ferdinand skötte åt honom. En del andra saker från Attorp flyttades också dit.

När avstyckningen från Attorp var klar så gick inte dess ägor ända upp till landsvägen. Det var en liten bit som hållits undan, den hade Herman Sundén i Tostarp, som var sågare i Vegby, lurat av ingenjör Andersson vid något tillfälle. Far fick aldrig köpa tillbaka den biten och det var han väldigt förargad över.

Skogsbolaget som ägde Attorp före oss hade avverkat all barrskog som fanns på gården. De anlade ett sågverk vid Näsboholm och dit fraktades virket från den norra delen av skogsmarkerna, medan det övriga kördes till den befintliga sågen i Vegby. De skövlade barrskogen så fullständigt, så när far skulle bygga ny ladugård 1916 fick han ta allt virket från sin gård, Åremma, som han då ännu ägde. Dessbättre hade man inte rört lövskogen, varken ek eller björk och det var på dessa träslag som han levde på under sina år. Det gallrades naturligtvis lite i barrskogen genom åren, men det var först under fars sista år som han kunde avverka lite barrskog.

Vid den stora auktion som det var på Attorp 1910 avgavs omkring 470 bud och detta säger en del om de stora affärer som gjordes då.

Underhållet på byggnaderna hade eftersatts under många år, i en del rum kunde man se ljusa dagen genom springorna i väggarna och stora råtthål fanns på en del ställen. Så det var mycket som fick sättas i stånd. Vi fick lägga nytt golv i ett par av rummen och så fick vi täta och göra iordning i köket, så att vi kunde använda det. I första hand var det rummen i nedre våningen som reparerades,

tapetserades och ställdes i ordning.

En fröken Hanna Andersson bodde här när vi kom hit, hon var väl hushållerska och dotter till ingenjör Andersson. Hon hade ett rum i den övre våningen och det var även en skogvaktare som hade ett rum.

Det blev mycket med återplantering av skog och det var många skolbarn som var här och hjälpte till med detta. Det var uteslutande frösådd på den tiden och jag kan inte minnas att det var några plantor. Det var väldigt lätt för oss barn att knäppa på med de där fröna och jag minns att det var fullt med ungar, för skolan hade ledigt för att barnen skulle få hjälpa till med detta. En vuxen gick före och hackade upp en lämplig såbädd och så gick vi efter och sådde. Efteråt så skulle vi skrapa på lite mull och sedan trampa till det hela. Det var mycket plantering, men det var goda marker och även mycket som självsådde sig.

Eftersom det inte fanns någon barrskog kvar så blev det mycket betesmarker och far tog in många betesdjur på somrarna då. Här kunde vara 30-35 hästar och även en del nötkreatur på somrarna då. Han hade väl till en början inte så många djur själv, jag vet inte riktigt hur många han hade.

Ladugården här var väldigt dålig, jag tror knappast att det var något riktigt brädgolv i den. Den bestod av två längor, det låg en på varje sida av uppfartsvägen, så det var vackert byggt. Först låg då dessa flyglar, sedan de röda och därefter två röda ladugårdsflyglar. På ena sidan var det ett stall, fårhus och höränne och på den andra sidan var kostallet, lador och på tvären var det utbyggt en tröskverksvandring, som kördes med oxar eller hästar. Jag minns, att när vi efter några år blev lite större, så kunde vi få köra den och det var ordnat så att vi kunde få åka på bommen. Vi var så avundsjuka på den av oss som fick köra tröskverksvandringen.

Efter några år på Attorp så blev det utökning i familjen. Katarina föddes 1918 och Ulrika 1925.

Vi hade guvernant under några år i vår barndom. Det kostade inte så mycket, hon hade 30 kr i månaden plus mat och rum. Det var inte dyrt, maten kostade ju ingenting på den tiden, ansåg man. Vi tyckte att vi hade så långt till skolan i Säm. Vi gick i Kvarnhults småskola, både Constance och jag, Constance för Ester Andersson och jag för Linnéa Svensson. Jag har ännu i behåll min första lilla skolkorg, den var inte stor, bara lagom för ABC-boken som vi använde i Kvarnhult.

Constance började första året i folkskolan för skollärare Sjöqvist, men hon gick

där bara ett halvår eller så, för sedan fick vi guvernant. Vi var själva flera syskon och dessutom var det många barn bland gårdens folk, så vi behövde aldrig sakna kamratlivet. Det var tre fast anställda här, rättare, kusk och ladugårdsskötare och de hade alla stora familjer. För att inte tala om Fritz Gustavssons på Tefälla, dom var verkligen många i den familjen.

Under den tiden då vi hade guvernant så skulle kyrkoherde Victor Johnsson komma hit och hålla examen. Han var skolrådets ordförande och hade ansvaret för undervisningen. Jag minns att vi då satt inne i förmaket och att det lite i förväg var uppgjort vad som skulle förekomma under examensförhöret. Kyrkoherde Johnsson var ju väldigt noga med kristendomsundervisningen, de unga flickorna som kom från Stockholm var inte alls så insatta i detta, men det gick ju bra ändå. Han hade väl överseende med eventuella brister.

Isabella började i Ljungby där mor hade en syster, hon bodde hos henne och tog realen där. Jag började hos en annan moster i Kinna och gick där ett år, sedan blev jag sjuk och fick sluta. Jag fick brusten blindtarm och det var inte så många som överlevde vid en sådan åkomma på den tiden. Jag låg på lasarettet i månader och kunde inte vara i skolan på ett helt år och sedan övertog guvernanten undervisningen. Så jag har inte gått mycket i skola och har inte många skolkamrater.

Sedan fick vi hjälpa till i hushållet när vi blev lite större och jag har alltid varit hemma. Vi hade två jungfrur när vi var små, det måste vi ha, för det var många rum att elda i och det tog mycket tid bara att bära in all ved. Sedan var det den där mjölkningen som alltid hängde på. Det var de anställdas hustrur som skulle sköta den, men de tyckte inte om det. De hade bara 10 kr i månaden och det var inte att undra på om de tyckte att det var slitigt. Ibland skulle de ha barn och då fick de inte mjölka, så vi var ju tvungna att ha en jungfru som också hjälpte till att mjölka.

En jungfru som jag minns var Edith Ekdahl från Säm. Då hade vi också en ogift dräng som hette Kalle Bohman. När han hade kommit hit så kom Hulda Klasson från Hallstenstorpet fram och undrade om vi inte kunde behöva en jungfru på sommaren. Hon tyckte om Kalle Bohman och det blev parti av det sedan.

Det var många roliga episoder. Hulda var bara här på sommaren, men ett år då Edith Ekdahl var här så hade vi en annan jungfru som var innejungfru här och skulle hjälpa till med oss barn och sköta huset. Det var marknad i Ulricehamn

och Edith och Hulda skulle ha ledigt för att resa dit. Edith hade en cykel, hon hade också ett par vita tygskor med rosett som hon kritade och gjorde sig så fin, hon satte sig på sin cykel och körde iväg. Men Hulda hade ingen cykel, hon fick gå till Vegby järnvägsstation och åka tåg in till stan. Hulda berättade, att när hon kom till stan så fick hon se Edith på Storgatan där hon kom och haltade. Hon hade tappat klacken på ena skon och då hade hon blivit så arg så att hon kastat den i sjön. Hon kunde ju gått till en skomakare och fått den ditsatt istället. Nu fick hon hela dagen gå inne i stan och halta. Senare fick hon cykla hem, men sin klack fick hon aldrig tillbaka...

När vi kom till Attorp fick vi ta hand om en del äldre personer som var eller hade varit anställda på gården. August och Frida Karlsson bodde på torpet Fägersten som även kallades "Östes". Det låg i skogen, en dryg km norr om Attorp, på vägen mot Sandslätt. Efter några år, det var 1916, kom August fram och sa att han inte var bra och att han var så ledsen för han visste inte var de skulle ta vägen. Han hade inga kontanter och visste inte vad det skulle bli av dem. Då sa far till honom att han fick flytta in i två små rum i flygelbyggnaden. De var inredda till sonen Viktor Olivecreutz som hade blivit sinnessjuk. Man skickade inte bort sådana på den tiden, utan hade honom därinne. En av jungfrurna som hade tjänst här skulle ligga därinne på natten och det var en sak som de inte var så glada för.

August hade antagligen cancer, men det gick långsamt för han var gammal och levde i flera år. Han stod ute i snickareverkstaden och han gjorde så mycket arbete, så han gjorde verkligen skäl för sin hyra.

Frida erbjöd sig att diska middagsdisken, då fick hon all mat som blev över och på så sätt fick de också mat. Hon skrapade så väl ur alla grytor och så tog hon med sig detta in. Det fick hon så väl göra. Frida var halt och jag kan höra hur hon stampade på och haltade när hon gick. De fick både ljus, husrum och den ved de behövde, för de hade inget att betala med.

Lotta (Charlotta Fredrika Larsdotter, född 1850) hade varit på Attorp sedan hon konfirmerades och hade senare tjänst som kammarjungfru. Hon var syster till Klas Larsson på Lindholmen och deras mor, som var änka, hade tidigare bott i Grindstugan. Föräldrarna hade antagligen tidigare varit anställda på gården.

När fröken Helene Olivecreutz dog så hade hon testamenterat lite gåvor till sina anställda, de fick 2-300 kr vardera och det var rätt mycket på den tiden. Till Lotta avsattes ett belopp på 3000 kr, som hon skulle få ränteavkastningen av.

Det blev inte mycket och detta lilla belopp fick hon en gång om året, till jul. Men kapitalet, 3000 kr. återgick till dödsboet efter Lottas bortgång.

Där Lotta bodde fanns bara ett rum och i ett närliggande rum fanns också en jättestor kittel, där det kokades potatis till grisarna. Huset låg nere vid dammen och där var det lätt att få vatten när man skulle koka potatis. Jag kommer så väl ihåg, att när man kom in till Lotta, så osade det ofta potatis. Hon ville så gärna vara häruppe och hon kom nästan dagligen och frågade om det var något som hon kunde hjälpa till med, hon visste ju att hon fick maten då.

Lotta var väldigt åskrädd, så fort åskan började mullra fick vi gå och hämta henne. Hon var fullständigt sjuk. Jag har hennes lilla lykta stående härute. Det var ofta mörkt på nätterna fram i augusti och då höll hon sin lilla lykta framför ögonen, för hon kunde inte se blixten, sa hon. Hon hade en schal som hon svepte om sig, vi fick hålla henne i ena handen och så gick vi upp här. Jag riktigt kan se hur många gånger som vi var nere och hämtade henne.

Före sin död var fröken Olivecreutz länge sjuk och då gick Lotta här och passade henne natt och dag. Det var inte lätt för Lotta att klara sig på den lilla ersättning hon fick efter fröken Olivecreutz. Lotta fick ärva allt som fanns i fröken Olivecreutz sovrum. Några andra småsaker hade hon också fått av henne under årens lopp och ibland kom hon upp till oss med en liten sak och sa, att den kunde vi få. Hon visste då att hon alltid fick riklig ersättning för den. Vi fick också små saker av henne på våra födelsedagar. De sista åren Lotta levde fick hon en liten folkpension, det var inte mycket, men det blev betydligt bättre för henne då. Hon dog 1923 eller 1924.

(anm. Charlotta Fredrika Larsdotter, född 14/8 1850 död 17/12 1923)

Johan och Amanda Fagerberg var två gamla människor som också bodde här. Mor Fagerberg var så rörlig och plockade så mycket bär, alla våra bär plockade mor Fagerberg, hon fick naturligtvis betalt för dem, men det blev ändå inte så mycket. Hon var omöjlig, för när ingen annan hittade några bär, så hittade ändå mor Fagerberg alltid bär. Hon kom med stora korgar med blåbär och smultron. Efter alla hyggena blev det mycket smultron i skogarna. Ja, hon bestod oss med bär hela tiden. Hin fick nog lite ved, men annars kan jag inte minnas att vi gav henne så mycket.

Emil Svantesson var rättare här och bodde i det lilla röda huset därnere, som byggdes i slutet på 1800-talet. Han hade bott i Gåsastugan förut, hela familjen i

bara ett rum. Men så byggdes då en så kallad statarstuga och där flyttade han in. Annars hade rättaren alltid bott i den röda flygeln. Jag vet inte varför han bodde där, men det var ju nytt och kanske ansågs finare. För denna flygel var mycket äldre och sammanbyggd med ett brygghus. Men där var dock två rum och kök och det var rätt bra på den tiden.

Det var så förr, att när man slaktade så var det många som skulle ha lite med av slaktmaten. Utöver de som bodde på gården, mor Fagerberg, August och Frida samt Lotta. Jag minns att vi gick ända upp till Vilötan med slaktmat. Även mor Hellström och ”Mari på Krakes” skulle ha en smakbit. Dessutom skulle ju Mari ha en del för rökning.

Det slaktades alltid på gården, huvudsakligen i november månad, men det kunde även förekomma tidigt på våren. Den största utdelningen av slaktmat förekom vid slakten på hösten. Johan Ferdinand Johansson, som var anställd här på gården, samt Herman Josefsson på Dammsberg var det som var slaktare. Det var stora dar när det slaktades och det var många förberedelser som skulle göras. Vi hade ingen riktig matkällare till detta huset, men vi hade en stor köttbod där ute i flygelbyggnaden och där fanns stora saltkar. I god tid före slakten skulle dessa ut och rengöras, man lade enris i dem i flera veckor i förväg. Sedan skulle de skuras, så att de var rena till den nya insaltningen. Ute i köttboden hade det styckats så mycket fläsk under åren och golvet hade blivit så fett, så man kunde åka kana på det.

Efter slakten fick det komma upp karlar till hjälp att mala kött och det gjordes massor med korv i stora tråg. Det kokades också palt och jag kommer så väl ihåg allt detta arbete. När allt var färdigt var det dags att dela ut smakprov till alla jag förut talat om.

Torparna kan jag inte minnas fick någon slaktmat, de hade ju egen gris att slakta. Även statarfamiljerna här skulle ha plats till en gris och senare, då de inte hade några egna grisar, så skulle de ha fläsk, det ingick i staten. Man talade ofta om hur svårt det var för dessa statare, men det var kanske inte så svårt många gånger, för de hade tre liter mjölk om dan, det klarade de sig bra på, och kunde väl få lite grädde och även lite smör av också. I staten ingick att de skulle ha fri bostad samt ved för uppvärmning av denna, elljus när detta kom, samt potatis, råg, vete och havre till att fora upp en gris. Ladugårdsskötaren hade också egna höns därnere, men det hade inte rättaren.

Gustav Karlsson var rättare fram till 1917, då tog N.H. Nilsson i Knapagården

honom till arrendator på Ågården. Då kom Artur Johansson, som senare bodde på Lindholmen, hit och blev rättare. Karlsson var en sträng rättare, han var väldigt noga med tiderna. Det var inte alltid så roligt för drängarna, som kanske varit ute och svirat på kvällarna och hade lite svårt att passa tiderna. De vågade knappast gå fram då.

Klockan halv sju ringde Karlsson i vällingklockan och då skulle de ställa upp här, det höll han väldigt hårt på. Då fick de sina arbetsbesked för dagen. Halv åtta ringde det sedan till frukost, vilken varade en halvtimme. För elvakaffet var det ingen rast, men de hade kaffe med sig och drack det ändå. Sedan var det middag mellan tolv och ett. Halv fem ringde det och då var det aftonvard en halvtimme och sedan ringde det klockan sju, då var arbetsdagen slut. På den tiden var det många som inte hade egna klockor, så därför var det praktiskt att det ringde i vällingklockan.

Hallstenstorpet gjorde två dagsverken, Tefällan gjorde två, Östes eller Fägersten och Lindholmen gjorde vardera ett och ett halt dagsverke i veckan. Så vi hade lite arbetskraft för torpen varje dag.

1918 fick vi elektriskt ljus och kraft. Då anlade far ett sågverk och började såga här. Dessutom var det många utomstående som lät såga här och vi hade ofta sågare inneboende. Sågen drevs med ett vattenhjul till en början, men då var det väldigt ojämnt och svårt. Det var mycket vatten på den tiden, skogsmarken var inte uppdikad och Tostarpssjön var stor och full med vatten jämt. Nu är det ju helt annat.

Sedan köpte far turbiner och det var Albert Johansson på Kvarnen som installerade dessa. De första som sattes upp var inte bra, de fick bytas flera gånger, så far fick lägga ut många pengar på dessa turbiner. Vi hade kvar detta till på 1930-talet då Östra Kind köpte materialen. Vi levererade elektriskt ljus till gårdarna i Götåkra. Det släcktes kl. halv elva på kvällarna, men när de hade bjudningar så ville de ha ljuset lite längre. Det fick de också i den mån det fanns vatten att tillgå, men det var lite svårt ibland.

Vi barn fick ofta gå ned och stänga av generatorerna kl. halv elva. Det var så lätt, det var som en stor bilratt som man stängde av med. Man skulle blinka tre gånger, fem minuter emellan, innan man stängde av strömmen för gott. Far ville ofta gå och lägga sig lite tidigare, så då fick vi sköta avstängningen. Någon gång tog far in avstängningsbestämmelserna i städjan när han anställde folk, men många ville inte ha detta tvång, så då fick vi sköta det själva.

Jag har ofta skött om detta, så man har varit med om saker som inte förekommer idag.

Far har sågat kolossalt mycket ek. Bl.a. sågades mycket kurvklossar till järnvägsunderhåll. Det sågades också något som kallades "latz", det var någon sorts stickor i olika storlekar, som sedan buntades. Dessa användes också vid järnvägarna. Jag har räkningar här för "latz" som gått till järnvägar ända från Skåne och upp till Dalarna, såväl smalspåriga som normalspåriga. Jag ser på dagsverkslistorna att mycket tid har gått åt till att räkna "latz".

De här kurvklossarna var också av olika längd och storlek, de var kilformiga och skulle väl användas i kurvorna. Jag tror far var ganska ensam om att tillverka sådana. Det är synd att jag inte har tillvaratagit några sådana bitar, för det är inga människor som har hört talas om sådana. Det var många olika beställningar på dessa klossar, 2-3- eller 4000 åt gången till olika järnvägar. Så far levde på sin ek.

Dessutom levererades mycket ek och björk till möbelindustrin. S.M. Johansson och Carlssons stolfabrik i Ulricehamn var stora kunder. Det var en stor tillgång att här fanns så mycket ek och björk.

Mellan huset och sågen var det ju en stor brant och där gjorde far en stegen med trappor, så att vi kunde gå rakt ned. En dag fick vi flickor för oss att vi också skulle gå där. En av oss fastnade i stegen och en annan av oss ramlade ner en bit. Detta fick de se vid sågen och det blev stor uppståndelse. Stryk fick vi och sedan vågade vi aldrig gå i närheten av stegen vid berget mer.

Annars hände det inga större olyckor vid den branten, fast det ramlade ned både hästar och kor utför berget där. Skollärare Gunnar Magnusson var där ibland på besök med sina elever, han talade om att det kanske hade varit en ättestupa där, men det tror jag inte. Det är ju väldigt brant där, men jag vet inte varför det aldrig sattes upp något staket.

Mor hade en syster som hade ett bageri i Grimsås och mor hade varit mycket hos henne och hjälpt till. De första åren på Attorp bakade mor ganska mycket tårter och smörbakelser och sådant för avsalu. Det var folk som skulle ha till bröllop och begravningar och då beställde de sådant här. De ringde kanske också, men det fanns inte många som hade telefon på den tiden. Jag har telefonkatalogen för år 1914, då fanns det 26 abonnenter i Vegby, men då hörde hela Gällstad till Vegby och dessutom Finnekumla och Tvärred. Det är roligt att

se vilka som hade telefon på den tiden. Vi hade mycket folk som kom fram och ville låna telefonen.

Dessutom kokade mor karameller, det var en stor industri för henne. Det finns räkningar till nästan alla handlare i Kind som har köpt karameller av henne. Det var olika sorter polkagrisar, en del med ingefära och en del med mandel. Hon köpte socker i 100 kilos säckar. Det var arbetsamt, för karamellerna skulle kokas väldigt fort och det skulle vara särskild ved till detta, för vi kokade på en vanlig vedspis. Vi kokade tre kilo varje gång och det var väldigt varmt. Karamellsatsen var flytande när vi slog upp den på en stor täljstenshäll. Sedan skulle vi börja arbeta med detta och vi hade en krok på väggen. Vi var två stycken som hjälptes åt med detta, för det var så varmt så vi kunde bara hålla i degen en kort stund. En av oss slängde upp degen på kroken och en annan tog emot den. Degen var vattenfärgad till en början, men sedan när det kom luft i den så blev den snövit och kallande väldigt fort. Vi hade lite rödfärgad deg som vi lade på och så blev det randiga polkagrisar. Därefter drogs degen ut i stänger och sedan skulle dessa klippas väldigt fort, detta måste göras innan degen kallande, för sedan gick det inte att klippa. En skulle hålla degen vid rätt temperatur i ugnen.

Man kunde få stora blåsor i händerna, vi kanske kokade tre-fyra kok, till och med att vi kokade fem någon dag, men sedan kunde vi inte hålla på längre. Spismurarna var överhettade och det var konstigt att det inte tog eld.

Vi gjorde också mycket papperkarameller till julen, det började vi med redan i oktober månad. I stora klädkorgar gjordes de i ordning och sedan skulle dessa fördelas mellan olika kunder, allt efter olika sorter och olika priser.

Därefter skickades de ut i affärerna. Så här hade mor en bra extra inkomst.

Hennes största kund för leverans på en gång var till Vintersanatoriet och detta höll på i många år. Vi tyckte att det var väldigt spännande när karamellerna med hästskjuts fraktades till Vintersanatoriet, för då skulle det också köpas julklappar, både till oss och till de anställda. Dessa paket lades sedan upp på den översta hyllan i det stora skåp som står härinne. Vi öppnade ofta skåpsdörrarna för att titta på paketen och det förslogs också att vi skulle kliva upp på en stol, så att vi åtminstone kunde känna på dem.

Julen firades ganska mycket och det var många förberedelser för den. Först var det då slakten i slutet på november. I början på december bakade vi skorpor och pepparkakor och detta skulle vara färdigt till julen. Vi bakade pepparkaksgubbar och det var en sed som mor haft med sig sedan bageriet i Grimsås- Det var både hästar, bockar, tuppar, grisar, gubbar och gummor. Utav detta skulle varje barn

på gården ha fyra eller fem stycken av var och en sort. Det var väl sju barn uppe i Tefällan och i flera dar stod vi och bakade pepparkaksfigurer. Det gick åt många, för alla familjerna här hade minst tre-fyra barn.

Alla dessa figurer målades med röd karamellfärg, så de blev också dekorerade. Dessutom skulle varje barn till sin julhög ha av dessa papperskarameller som jag förut talat om. Utav polkagrisdegen skulle alla barn ha ringar, som sockerringar ungefär, till sin julhög och flickorna dessutom en liten ring och pojkarna en liten käpp.

Vi hade ett stort slagbord i ek som sattes in i matsalen och på detta lades alla dessa julhögar. När julafton sedan kom och arbetarna kom in för att dricka kaffe hämtade de också dessa julhögar till sina barn.

Mor hade den seden, att när vi vaknade på julaftonsmorrnen så skulle vi alla få varsitt nytt förkläde, ett nysytt av ett tyg som vi aldrig hade sett. Mor hade suttit och sytt dem från skenet av en fotogenlampa, för vi hade inget elektriskt ljus de första åren. Dessa förkläden räknades inte som julklapp, men vi fick dem för att ha på under julafton.

Under julen hade vi alltid mycket främmande, det minns jag. Vi var många när vi doppade i grytan på julafton. Farfar var död innan vi kom till Attorp, men farmor och våra morföräldrar var ofta hos oss under jularna. Mor bjöd ofta hem ensamma personer på julafton och dessutom var det en del andra släktingar. Jag minns att Linnéa Svensson ofta var hos oss på julafton. Här var ju gott om plats och efter slakt och bak fanns det mat för alla.

Vi bryggde dricka till julen, men också till slåttern, och det blev ganska starkt. En gång var det sex karlar som skulle slå därnere i markerna. De hade fått med sig en stor spann med dricka på förmiddagen och på eftermiddagen ville de ha en till. Det fick de, men en stund fram på eftermiddagen så sa far att de var tvungna att gå hem. De sjöng och trallade och hade så roligt, men far tyckte att det var farligt med dessa liar, så de fick sluta att slå...

Mor var mycket känd för sitt dricka, det hade hon lärt sig att göra på gästgivaregården i Kättsjö, hennes födelsehem på gränsen till Småland. Hon var van vid mycket folk och gästgivargården var ganska stor, det var säkert lika mycket skogsmark där som på denna gården. Numera är den gården uppdelad i två gårdar. På min mors tid hade den fyra torp. Hon tog med sig en del seder från sitt hem och hon berättade, att när de slaktat där så kom det en del äldre personer dit och bara satte sig. De hade väskor med sig och visste att de skulle få

med sig hem av slaktmaten. Det var många som på den tiden kom till Kättsjö gästgivaregård för att få något till livs. Det var fattigvård på den tiden. Jag tror inte att det var så vanligt här.

För att återgå till julfirandet så väntade vi efter grytdoppet, så förfärligt på våra julklappar. Dessa kastades in på den tiden, det fanns ingen tomte då. Våra egna julklappar, som far och mor hade köpt, de lades under julgranen, för en sådan hade vi alltid. Far brukade sätta sig vid dörren för att se vem det var som kastade in klapparna och om möjligt få tag i denne. Det var en väldigt stor ära för den som slängde in paketen att inte bli tagen. Han sprang allt vad han orkade, men far tyckte det var roligt om han kunde ta fast honom. Det var ofta de här på gården som gjorde detta. Karlssons pojkar t.ex. Jonas och Kalle har nog varit med och slängt in många julklappar. Jag vet inte om far hjälpte dem med julklapparna till oss, men vi fick många inkastade och det var väldigt spännande. Detta var det mest spännande på hela julafton.

De äldre var ju också med och jag minns att det skulle spelas och sjungas psalmer och läsas julevangeliet, detta höll far väldigt noga på. Vi barn hade börjat lära oss spela lite piano och vi kanske också kunde spela en psalm. Det var guvernanten som lärde oss spela piano. Mor hade en orgel som hon spelade på, men vi fick en stor flygel och den fick vi lära oss på. För övrigt gick vi och spelade för Lilly Rundqvist. Jag gick där och spelade flitigt ett tag, men sedan när radio och TV kom så gick det bort. Nu går det tyvärr inte att spela på flygeln. Det är synd, för det är ett gammalt fint instrument. Åke Rydberg har väl lovat att göra den iordning åt oss, men det blir kanske aldrig, han vill ju helst köpa den.

Julgranen kläddes också på julafton och sedan var det ofta långdans genom rummen här. Vi var så många, så vi kunde springa runt och det var väldigt roligt. Vi åt lutfisk och gröt på kvällen och sedan fick vi gå och lägga oss, för vi skulle ju resa till julottan på juldagen.

Till julottan reste vi oftast med två skjutsar. De anställda skulle också resa med och vår egen skjuts var oftast full med alla ungar och en del främmande. Vi hade ett kyrkstall hitom kyrkan med plats för två hästar. Ibland när vi kom till stallet stod det redan hästar där, men då ledde vi bara ut dem och band dem utanför. På 1930-talet flyttade vi kyrkstallet från en plats där vägen går upp till Höga och ned till i närheten av Hedås. Där stod det sedan kvar ända in på 1940-talet då det skulle byggas ett hus där. Vi köpte bil 1948 och sedan var det inte längre aktuellt

med något kyrkstall.

När julottan var slut så skulle man hem fort. Hästarna hade väldigt brått hem. Vi hade en häst som var travare, ett fullblod som far red mycket på. Han hade köpt hästen på ett regemente och han var mycket besvärlig, för han tålde inte att det var någon häst framför honom. Han blev galen och skulle om till varje pris, det var mycket svårt många gånger. Jag minns en gång då komminister Olof Öhrwall i Marbäck åkte före, då var det så att hästen hoppade upp på hans kuskbock. Den hästen var det många bekymmer med, för han var livrädd för både bilar och tåg. Vi hade vår post nere i Vegby och far red ofta ned och hämtade den. Han red också ofta in till Ulricehamn och när han hade denna häst så gick det mycket fort.

1918 då spanskan* gick så var nästan alla här sjuka, men far var aldrig sjuk och ladugårdsskötaren, Ivar Klasson, var heller inte mycket sjuk. Här dog två på gården, Erik Pettersson, Hildur Petterssons man och Hillert Sjölin's far, som var kusk här då. Dessutom ett tvåårigt barn till en anställd som hette August Johansson. Mor låg i dubbelsidig lunginflammation, men hon överlevde.

(* Spanska sjukan, också kallad spanskan, var en ovanligt svår och dödlig form av influensa som spreds över hela världen i slutet av och strax efter första världskriget. Dess ursprung är okänt.)

Doktor Orten på Sjögunnarsbo var här mycket och en gång hade Karl Klasson hämtat honom med den här snabba hästen och Tidaholmskärra. Då bad doktor Orten att far skulle släppa till häst, vagn och körkarl, för han skulle ut genom Dalstorp och Nittorp. Det gjorde far och doktor Orten var iväg i två dar med hästen och Kalle som körkarl. Jag vet inte var de låg över natt, kanske på någon gästgivargård. Kalle var trött och sömning, så far skulle skjutsa hem doktorn. Men det var mörkt och besvärligt och när de kom till Dal så var det något med ett hjul som inte var riktigt. Då sa far till doktorn: ”Håll hästen här, bara i tömmarna, så går han inte, så ska jag gå ner till Dal och hämta en sak.” När far kom tillbaka så sov doktorn så gott, men hästen stod kvar. Och sedan fortsatte de resan. Så den hästen har varit med om mycket. Han var lite besvärlig, sparkade och slogs, men när han var inriden så var han snäll och bra.

På våren förr så räfsades alla ängar här och då gick det åt mycket folk. Det var då lövräfsning, det kunde vara 15-20 personer som räfsade överallt här. Men tänk så vackra ängar här var. Vi räfsade ända ner till Klevaberget och slog sedan

där. När det sedan skulle gallras rovor så var det mycket barn här och när det var frågan om potatisupptagning så hade de fritt i skolorna. Man gallrade rovor på ackord, det har jag sett i min fars böcker.

När det gällde ladugårdsbygget 1916 och 1917 så hade de som arbetade med det en timpenning på 35, 40 eller 45 öre. Byggmästarna som stod för det var Gustaf Adolf Larsson i Vegby och en som hette Oskar Lindholm från Sjöbo vid Åsunden, de hade 55 öre i timmen. Det var ändå ett ganska stort bygge.

1954 köpte jag gården av far. Jag var inte särskilt glad för det då, men han tyckte att jag hade gjort så mycket för gården så jag skulle ha den. Han undrade om jag ville köpa den tillsammans med en syster, men då sa jag, att skall jag ha den så vill jag ha den ensam, för att vara två om den går nog inte så bra. Och nu är jag glad för att jag fick göra som jag ville.

Jag fick köpa Attorp på det villkoret att jag skulle ställa iordning flygelbyggnaden, för den var så dålig då. Där fanns ingen stenfot på framsidan. Det var Hjalmar Rylander från Klunkås i Ölsremma som ordnade detta. Far hade förut anlitat honom och han var här och tittade på saken. Han pallade upp med fyra domkrafter och så murade han en stenfot av gamla stenar på framsidan, men på baksidan är den av betong.

På framsidan är den så vackert murad och så gjorde vi ett helt nytt tak. Det kostade mycket pengar, men eftersom jag gjorde det 1955 och 1956 så blev det inte så dyrt.

Sedan har jag kostat på gården väldigt mycket. Jag har lagt nytt tak på detta stora huset och nytt tegel på en annan av flyglarna. Så har jag lagt plåt på ladugårdstaket och det gick på över 100 000 kr. Den senaste stora utgiften var urinbrunnen. Den skulle kosta 150 000 kr, men med moms och allt annat så fick jag lägga ut ett par hundra tusen. Här har varit mycket skog att ta av, men det har också gått åt mycket att täcka alla omkostnaderna.

Jag har aldrig fått ett öre i bidrag till några skogsvägar, ända tills nu. Från Skogsvårdsstyrelsen sa de till mej att eftersom jag aldrig tagit ut något förut, så borde jag göra det nu. Jag skulle kunna få 40 % på kostnaderna om jag ansökte om detta. Nu har det byggts vägar, men jag har inte sett till några pengar ännu, men jag hoppas att jag ska få dem, för det kostar rätt mycket. Det skall nu vara så stora vändplatser så att de kan gå ned med släp. De har dragit av 6 kr per kubikmeter för massaveden i många år, för att de inte har kunnat gå ned med

släpet. För småbönder kanske det inte betyder så mycket, men här rör det sig om hundratals meter och då blir det pengar av. Så nu har vi två stora vändplatser i skogen, så stora som detta huset. Det går åt mycket mark till detta.

Skogsbruket har jag att leva på, men har det rätt besvärligt, för jag har tre ledningar i min skog. Jag har järnvägen, jag har den stora Trollhätteledningen som kommer från Månstad och går till Vist och sedan har jag elledningen från Vegby till Sandslätt. Det var ett väldigt kiv om den senare, för den vägrade jag att släppa till mark till i det längsta. Det fanns ju elektriskt ned till Näsboholm och då tyckte jag att det kunde gå därifrån. Men Östra Kind och Trollhättan var inte så sams att de kunde ordna detta, de har ledningsrätt så de från Trollhättan. Jag sa att de fick lägga detta i den gamla ledningen, gräva i marken under, men det var så mycket sten så det gick inte. I järnvägsbanken då, föreslog jag. De sökte och fick tillstånd till detta, men kunde inte komma igenom berget hitom Sandslätt, så även detta strandade. Till slut blev det att ledningen skulle gå i luften, så vi har hängkabel som inte skulle ta mer än fem meter. Men det blev mer på en del ställen, så det var ändå ganska mycket mark som gick bort för mig. Den stora ledningen som går diagonalt över skogsmarkerna tar 60 meter. Det fick jag lite pengar för, men det förslår ju inte för alla tider. Så skogen är väldigt sönderslagen.

Efter att ha reparerat så mycket så ville jag ha någon inkomst och då hyrde jag ut flygelbyggnaden på fem år till militären som då hade förråd där. Sedan tog jag tillbaka det igen och ställde iordning ett rum som jag hade som gårdsmuseum. Det mesta är sådant som använts här på gården. Här har aldrig varit utröjt på vindarna och det tog två somrar för mej att plocka fram, rengöra och ställa iordning allt detta. Sedan har jag fått en del från andra håll och även köpt lite. När de flyttade från Vilötan så fick jag ganska mycket därifrån. De hade burit ut en massa gamla träsaker till vedskjulet, det var sådant som de inte ville sälja på auktionen. Detta fick jag gärna ta, för annars skulle de ha eldat upp allt. De förstod inte att det var värdefulla saker.

Det var en del arbete och även lite kostnader att ställa iordning lokalen för museet. Vi kunde inte gå på golvet, det var indränkt med fett, för där hade ju varit visthusbod i många år. Vi tänkte vända på golvtiljorna, men de var alldeles svarta av saltlake, så vi la istället någon sorts skivor på golvet.

Jag arbetade mycket på den tiden. Manufakturaffären i Vegby hade jag i 19 år. Astrid Bårdh var hos mej rätt länge, två dar i veckan under 9 år. Då var jag

hemma för att hjälpa till här. Jag hade ju köpt gården 1954, min far dog 1955 och därför behövde jag vara hemma lite också. Jag orkade inte klara upp allt, utan Astrid Bårdh fick köpa affären. Det var ju ingen större affär, men den gav mig mitt levebröd.

Jag hade redan på 1950-talet, bredvid affären, börjat att tillverka förkläden och sedan jag avvecklat denna, så ägnade jag mig helt åt mina sömmerskor. Tillverkningen var baserad på hemsömnad och jag hade ända upp till 14 sömmerskor. En gång i veckan reste jag ut med nytt arbete till dem och hämtade det som var färdigt. Jag hade sömmerskor både i Timmele, Dalum, Dalstorp, Tvärred, Gällstad och Vegby. Detta höll jag på med ända tills för två år sedan. Det var inte så många hela tiden, men jag hade tre i det längsta.

Det var rätt mycket som jag fick fram. I Ulricehamn hade jag en fru som hette Ella Johansson, hon köpte varorna fast och var sedan själv ute och sålde. Så fort hon fick sålt så fick jag ordern och så fick hon köpa av mej. Sedan lade hon på sin procent och ombesörjde leveranserna, så det behövde jag aldrig göra. Jag hade varorna i stora klädkorgar och körde dem i en Saab kombi, där kunde jag sätta tre korgar efter varandra. Det var arbetsamt men mycket roligt.

Alltid tyckte jag det var roligt att göra något med mina händer och min mor var också så händig. Hon var så kunnig med färger och så vävde hon mycket. Hon sa ofta till mej, att nu ska du följa med upp och ta ut lite färger till mattor, och det gjorde vi då. Så jag har alltid sysslat med sådant, så det har inte varit några besvär. Jag har aldrig köpt några modeller, dem hade jag i huvudet. Det gick så bra och det var roligt på den tiden. Då reste jag upp till Stockholm och köpte tyger och träffade folk och så där.

Jag har också varit med och arbetet i Vegbyortens Hembygdsförening. Där har jag varit med om att ordna flera utställningar, här finns ju så mycket att ta av. De brukar säga, att det är väl onödigt att ha en utställning här nere, för folk kan ju åka till Attorp. Men i Vegby har vi haft utställningar med varje sak för sig, ibland med koppar och ibland med andra saker, då blir det ju lite annorlunda.

Naturligvis har jag lagt ned mycket arbete där genom åren. Nu har jag gjort ett vackert julbord som står därnere. Man tyckte att det var för lite barn där i söndags och tittade på detta, så jag sa till några lärare som var där, att de borde gå dit med sina skolbarn. Det var inte bara mitt julbord som kunde beses, Gösta Emanuelsson hade gjort ett väldigt vackert julbord också. Så nu står julborden

kvar där veckan ut, för att barnen skall få tillfälle att se dem.

Seden med julbord är gammal, när kyrkoherde Johnson var här i Gällstad, så gjorde han alltid julbord och då skulle vi få gå dit och titta på dem. Han hade ett så lågt julbord, men det var naturligtvis för att barnen skulle räkna att se. Han hade gjort en stor negerby med hyddor och en by med ladugårdar och kyrka. Detta gjorde att vi började samla på saker, så att vi också kunde göra julbord och det har jag sedan gjort nästan varje år. Det är så roligt att göra dem, att trolla fram landskapet, olika för varje år. Det är en del som kommer hit och tittar på dem än idag och det får de gärna göra.

Nu tar jag det lite lugnt, jag har fyllt 80 år och det var en rolig dag, bara det. Här var betydligt över 100 personer, vi var 71 på förmiddagen och sedan skulle det komma en del även på eftermiddagen, då var vi nog 50-60 också. Alla mina syskubarn ställde upp och hjälpte till, vi har ju gott om plats så det gick bra. Det var verkligen en rolig tillställning att minnas.

Jag får hoppas att jag får vara frisk och bo kvar här så länge som möjligt. Framtiden för åldringar tycker jag ser lite besvärlig ut för tillfället.

*Genoveva Pettersson
Attorp, Södra Säm
28/7 1909 - 8/3 2008*